

Skąd wzięły się szpice?

Jeszcze kilkadziesiąt lat temu istniały różne teorie na temat tego, od jakiego zwierzęcia pochodzi pies, kiedy pojawił się jako towarzysz ludzi i jak do tego doszło. Znany etolog, laureat nagrody Nobla Konrad Lorenz w swojej książce „I tak człowiek trafił na psa” (1950 r, wydanie polskie 1976 r) tłumaczy różnice charakteru między owczarkiem niemieckim a chow chowem tym, że pierwszy z nich pochodzi od wilka, drugi zaś od szakala złocistego. Badania archeologiczne pozwoliły wyodrębnić kilka różnych typów psów sprzed kilku tysięcy lat. Jak uważano jeden z nich, pies (szpic) torfowy sprzed lat był przodkiem naszych szpiców.

Jednak badania archeologiczne nie mogą udowodnić, czy psy pochodzą od jednej populacji wilków, czy od wielu różnych populacji udomowionych w różnych okresach niezależnie od siebie. Umożliwiły to dopiero badania genetyki molekularnej. Dziś wiemy już, że i owczarek niemiecki i chow chow mają tego samego – wilczego – przodka. W 1997 roku grupa naukowców¹ porównała sekwencje mitochondrialnego DNA 162 wilków (*Canis lupus*) 5 kojotów (*Canis latrans*), dwóch szakali złocistych (*Canis aureus*), dwóch szakali czaprakowych (*Canis meso melas*), ośmiu szakali etiopskich (*Canis simensis*) i 140 psów 67 ras. Stwierdzili oni, że podobieństwo genetyczne pomiędzy psem, a wilkiem jest tak duże, że w przypadku psa należy mówić raczej o podgatunku, niż gatunku – i odtąd zoolodzy nazywają psa już nie *Canis familiaris*, lecz *Canis lupus f.(orma) familiaris*. Autorzy ci twierdzili, że do udomowienia mogło dojść o wiele wcześniej, niż dotąd sądzono, bo ponad 130000 lat temu. Nie sa w stanie potwierdzić tego znaleziska archeologiczne, gdyż te pierwsze oswojone czy dopiero co udomowione wilki nie różniły się wyglądem ani budową od swych dzikich braci. Zmiany wyglądu psów pojawiły się o wiele później.

Kolejne badania genetyków potwierdziły pochodzenie psów od wilków, jednak nieco przybliżyły okres, w którym to się stało. Najbardziej prawdopodobne wydaje się, że do udomowienia doszło kilkakrotnie na przestrzeni lat, jeszcze w okresie paleolitu – wczesnej epoki kamiennej – kiedy nasi przodkowie zajmowali się łowiectwem i zbieractwem oraz prowadzili wędrowny tryb życia. Większość naukowców uważa, że najwcześniej doszło do udomowienia we wschodniej Azji, około 40000 lat temu, a znacznie później, bo około 15 000 lat temu w Europie. Można przypuszczać, że do osvajania wilczków dochodziło wielokrotnie w różnych okresach i w różnych miejscach Ziemi i nie wszystkie oswojone wilki pozostawiły wśród nas swoich potomków. Jednym z takich „utraconych braci” był prawdopodobnie „pies z Goyet”, którego szczątki datowane na - 36000 lat znaleziono w Belgii. Przodkami dzisiejszych psów było co najmniej 5 różnych, niespokrewnionych ze sobą wilczych samic. Najprawdopodobniej pochodziły one z terenów dzisiejszej Mongolii, Chin, wschodniej Europy i Afganistanu. Naukowcy zastanawiali się, czy w Ameryce doszło do niezależnego udomowienia wilków, czy i tam już, jako psy - towarzysze ludzi przeszły przez most Beringa 13 – 16000 lat temu.

¹ Multiple and Ancient Origins of the Domestic Dog Carles Vila` , Peter Savolainen, Jesú s E. Maldonado, Isabel R. Amorim, John E. Rice, Rodney L. Honeycutt, Keith A. Crandall, Joakim Lundeberg, Robert K. Wayne*

Oczywiście najlepiej byłoby porównać natywne amerykańskie psy z ich europejskimi kuzynami – tyle, że w ciągu ostatnich 200 lat amerykańskie psy mogły się swobodnie krzyżować z tymi przybyłymi wraz z kolonistami. Dlatego przeprowadzono porównanie DNA pozyskanego z kości znalezionych w wykopaliskach archeologicznych okresu prekolumbijskiego na terenie Meksyku, Peru i Boliwii. Badania te dowiodły, że także rasy amerykańskie, w tym meksykańczyk, w rzeczywistości pochodzą od europejskich szarych wilków –tyle, że przybyły do Ameryki bardzo dawno temu. A jeśli tak, to oznacza, że już wtedy pies był stałym towarzyszem człowieka.

Także do Australii psy musiały przybyć wraz z ludźmi –te dwa gatunki to jedyne ssaki łożyskowe tego kontynentu.

Większość dzisiejszych ras psów ma bardzo podobne pochodzenie. Co więcej, nie stwierdzono różnic w pochodzeniu między psami o różnym wyglądzie – chartami, molosami, szpicami, psami olbrzymimi i miniaturowymi. Wynika z tego, że nawet ekstremalne różnice morfologiczne pomiędzy typami psów nie są spowodowane ich pochodzeniem od odmiennych, żyjących w innych rejonach podgatunków wilków. Ogromna zmienność psiego rodu pozwala przypuszczać, że początek tych zmian i wytwarzania różnych typów psów miały miejsce w czasach bardzo odległych.

Okazało się, że klasyfikację ras psów można zdefiniować także na podstawie wzorców zmienności genetycznej. Zakłada ona, że ze względu na bariery rozrodcze pomiędzy rasami, psy należące do tej samej rasy są do siebie bardziej podobne genetycznie, niż do osobników innych ras.² Klasyfikacja taka pokazała (oprócz standardowych podziałów) nieudokumentowane wcześniej związki pomiędzy niektórymi rasami, a także dystans genetyczny pomiędzy nimi, a ich przodkiem – wilkiem.

Wyniki tych badań okazały się dla nas – miłośników grupy V – bardzo interesujące. Przeprowadzono analizę porównawczą początkowo 85, a później 130 ras. Na tej podstawie badane rasy psów zostały podzielone na 5 grup: starożytne, nowoczesne, mastify i teriery, górskie, pasterskie i charty. W pierwszej z nich, najbardziej odmiennej od pozostałych, wykazującej wyjątkowo bliskie pokrewieństwo z wilkami znalazły się: akita, basenji, chow chow, dingo, shar pei, husky syberyjski, alaskan malamute, saluki, chart afgański, szpic fiński, canaan, New Guinea Singing dog i samojed, a także eurasier i amerykański eskimo. W grupie ras nowoczesnych znalazł się pomeranian (zaraz obok chihuahua i pekińczyka), natomiast podenco z lbizy, pies z sekcji pierwotnych psów myśliwskich uważany za jedną z najstarszych żyjących ras z naszej grupy, trafił do grupy chartów i psów pasterskich.

Czy tak bliskie związki z wilkami mają dla nas, hodowców chowów czy husky jakieś znaczenie? Zastanówmy się nad zachowaniem typowym dla tych ras, a okaże się, że bardzo dużo w nich z wilka.

dr Katarzyna Fiszdon

² Genetic structure of the purebred domestic dog. Parker HG, Kim LV, Sutter NB, Carlson S, Lorentzen TD, Malek TB, Johnson GS, DeFrance HB, Ostrander EA, Kruglyak L. Science. 2004 May 21; 304(5674):1160-4.